

Witold Hensel

Odercy, Okręg Tułbuchin (Bułgaria)

Informator Archeologiczny : badania 4, 272-273

1970

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Również pod koniec kampanii rozpoczęto badania w centrum miasta zmierzając do odkrycia forum. Wśród zabytków ceramiki naczyniowej najliczniejszą grupę stanowią fragmenty późnoantycznych amfor. Spośród innych zabytków na szczególną uwagę zasługują dwa fragmenty płyt kamiennych z inskrypcjami, 108 stemplowanych cegieł i dachówek, brązowe monety, lampy gliniane, fragmenty fibuli brązowych.

ODERCY, Okręg Tułbuchin
(Bułgaria)

Instytut Historii Kultury Materialnej
PAN w Warszawie

Badania prowadził prof. dr Witold Hensel. Finansował IHKM PAN. Drugi sezon badań. Osada wczesnośredniowieczna (V—XII w. n.e.).

Celem badań było prześledzenie stratygrafii, rozmieszczenia zabudowy poszczególnych faz osadnictwa w zachodniej części osady. Ustalenie, z którą fazą osadnictwa łączyły się umocnienia oraz rozpoznanie ich konstrukcji.

Stwierdzono, że bezpośrednio nad calcem występowały słabo uchwytnie ślady warstwy osadniczej z okresu trackiego, zniszczonej późniejszą przebudową. Na warstwie trackiej powstała osada w okresie wczesnobizantyjskim (V—VI w.), reprezentowana przez bardzo liczne budowle z murami o regularnym, obustronnym licu. Budowle wznoszono z kamienia bardzo starannie obrabianego. Wzajemna relacja dwóch następnych faz zabudowy osady uchwytna jest wyłącznie w kategoriach chronologii względnej. Po zniszczeniu osady wczesnobizantyjskiej, na ruinach rozpoczęto budowę półziemianek o prostokątnym planie, wyposażonych zazwyczaj w piec z płyt kamiennych, umieszczane w południowo-wschodnim narożniku domostwa. Stratygraficznie młodsza jest osada złożona również z półziemianek, większych, o kształtach zbliżonych do elipsy. Budowle tej fazy nie wykazują również regularnego rozplanowania w przeciwieństwie do budowli faz starszych.

Natrafiono także na groby cmentarzyska, które założono na miejscu najmłodszej osady.

Dwie młodsze fazy osady na podstawie znalezisk, głównie monet, odnieść można do X—XIII w.

Szczególnie ważnych ustaleń dokonano w odniesieniu do rozplanowania osady. Stwierdzono, że budownictwo żadnej z faz osadnictwa nie obejmowało południowo-zachodniej części wzgórza, na którym wzniesiono osadę. Jedynie najmłodsza faza zabudowy — półziemianki o elipsowatym kształcie — przekroczały w kierunku południowym zasięg starszych faz budownictwa i w związku z tym wznoszone były bezpośrednio na calcu.

Do ważniejszych osiągnięć bieżącego sezonu należy odsłonięcie bramy

wraz z przylegającą do niej wieżą w północnej ścianie murów obronnych. W trakcie prac prowadzonych w tej części osady uzyskano też dobrą ilustrację układu stratygraficznego osadnictwa wczesnośredniowiecznego.

Wieża posiadała plan kwadratu i zbudowana była z dużych, regularnych bloków kamiennych wiązanych zaprawą wapienną. Zachowana wysokość muru wynosiła ok. 1,70 m. Od strony południowej, prostopadle do ściany wieży, dobudowany został mur licowany jednostronnie. Charakterem konstrukcji przypominał on opisane poprzednio półziemianki o prostokątnym kształcie. Mur zachowany był na długość 1,5 m. Dalsza jego część została zniszczona przy budowie ziemianki o elipsowatym kształcie, wkopanej w rozwaliska murów obronnych i młodszej od nich zabudowy z X w.

Na podstawie budowli, odsoniętych przy murach obronnych, sądzić można, że fortyfikacje pełniły swoją rolę jedynie w okresie wczesnobizantyjskim. Rozmieszczenie późniejszych budowli, a przede wszystkim bezpośrednio dobudowanie starszej budowli półziemiankowej do ściany wieży, wskazuje, że mury obronne wykorzystywano do celów mieszkalnych i gospodarczych. Prawdopodobnie osady z X—XII w. nie były ufortyfikowane i pełniły funkcje odmienne niż w okresie wczesnobizantyjskim.

Rozplanowanie osady w okresie wczesnobizantyjskim było bardzo regularne, a budowle wznoszono prostopadle do głównej arterii komunikacyjnej osady, która przebiegała prawdopodobnie na osi północny-zachód — południowy-wschód. Również młodsza faza zabudowy z półziemiankami w kształcie prostokątnym, posiadała regularne rozplanowanie. Nastąpiło jednak wówczas nieznaczne przesunięcie osi osady o kilka stopni. Dopiero najmłodsza faza — budowle o kształcie elipsoidalnym — charakteryzowała się nieregularnym rozplanowaniem, bowiem obok budowli zorientowanych na osi wschód-zachód spotyka się również położone na osi północ-południe, jak wspomniana podziemianka przy wieży obronnej.

W tegorocznym sezonie badawczym napotymano głównie na znalezione monety, ozdoby i broni. Uderzało sporadyczne występowanie narzędzi i to również w fazie odpowiadającej chronologicznie badanemu w ubiegłych latach grodzisku w Styrmen, gdzie narzędzia należały do najliczniejszej grupy znalezisk. Na szczególne podkreślenie zasługuje duża ilość fragmentów różnych naczyń szklanych, pochodzących głównie z warstw wczesnobizantyjskich.

PALMYRA (Syria)

Polska Stacja Archeologii
Śródziemnomorskiej Uniwersytetu
Warszawskiego w Kairze

Badania prowadziła dr hab. Anna Sadurska, zastępująca kierownika wykopalisk prof. dr Kazimierza Michałowskiego. Fi-